

המסכן כליצן-החצר

מאת יאירה גינוסר

אהוד בן עזר: הפרי הי-
אסור - 81 סיפורים קצ-
רים ושיר; אחיאסף,
תשליח, 211 עמ.

הרומאנים "המחצבה", "לא ל"י
גיבורים המחלמה" ו"אנשי סודים"
מעצבים זמן היסטורי מוגדר גם
לגבינו וגם לגבי הדמויות. לתא
ריכים ולמקומות נוכחות מחייבת.
הזמן מתפקד בתודעת הדמויות,
כשם שסגנון עבודתם משמעותי ב"י
עניינם: עולים מארצות המזרח
בישוביהם בשנות ה-50 המוקד-
מות, סטודנטים ב"פרשת לבון",
סודים החדשה ב"1958, עיזבדי"
בשנות ה-30 והמושבה הגרמנית
ו"הילהמה" בסוף שנות ה-20: ל"י
כל הדמויות איפיון בולט; שייכות
מידעה לסביבה החברתית.

ה"טיפוס"

בשלושה הרומאנים של בן עזר
ישנם נופים של אקטואליה חבר-
תית, ואילו בסיפורים הקצרים ש"
בקרוב שלפנינו, באותם סיפורים
שאינם על ילדות במושבה, האפי-

יון הוא של "טיפוס". מכלול ה"
סיפורים יוצר שכבה של אנשים
ש-ההיסטוריה הלאומית" אינה מ"
תפקדת בתודעתם. אנשי חסרי
תודעה "זמן קולקטיבי". באמצע
ענת דמות בודדת, או הצטלבות
של דמויות בודדות, נוצר איפיון
סוציולוגי. התאריך והשכבה כ"
כלל נסגרים לרקע הרגוע היחס"
טורי "הגדול" ו"ההתרחשות החד-
שנייה נסוגים לרקע, הרגוע היחס"
פעמית בחיי הגבר או האשה -
שניהם נסוגים לרקע, גם הרגע
הבודד וגם הזמן הגדול; והמקום
פגוי - בחלק ניכר של הס"
פזרים הקצרים, ותוך ואריאציות
- ל"חידושי דמות המדברת,
למונולוג.

רוב הסיפורים הקצרים בספר
הינם מונולוג או ואריאציה עליו
(מכתב שמושא, סיפור "שמצא")
המונולוג נישא כמיני-ביורגאפיה
מקוצרת, מונולוג וידווי בפני
דמות מאיינה, בדרך כלל דמות
סמכותית ו"גבוהה" יותר מכונית
הנדרמות החברתית: "סופר, עובד
סוציאלי, פסיכולוג, במהלך חזיר"
דיו מסתבר היפוך התפקיד: ה"
טיפוס "העממי", "מאלף" את ה"
אינטליגנטי". לגבי הקורא - שני"
הם מתהירים בגיוסכם הקומי.

שעה ש"טיפוס" מותח ביקורת
וחושף אתן על עצמן - ידוברי י"י"
צרים איפיון של דמות שלמה
בעלת גבולות מוגדרים - סיפור
ס"ם אובססיביים, הרואים עצמם
כלוקים בחלי יצר, חסרי או
מעוטי השכלה, ועם זאת חכמי
לב ובעלי נסיון חיים מפולח של"
בדבריהם. על בשרם" והוא קור
הכמתם. הם בוטחים רק בנסיגנם
האישי.

הטיפוסים מתפקדים בסיפורים
כליצי-החצר הקלאסי שזכות קיר"
מו באמירת האמת. ל"יצן-החצר"
אמר את האמת למלך. היום
השלטון איננו בידי המלך ז"ל.
אין מלכות, יש דמוקראטיה. היחס
שליטות נורמות חברתיות. המס-
כן בטיפוסי הקובץ קורא תגר
על הנורמות החברתיות הנתונות
את הטון, על משכילי החברה, על
הספרות היפה העכשווית. על סה"
לצות-הדעת המסוגנות, על סה"
חולצות האחדות של אנשי המי-
תוס והפאתוס. כמו וילד שהוא
קורא הוא מול התהלוכה העוב"
רת: - הלא אין לכם מחלצות
כלל ועיקר: הלא השליט הוא
עירום גם בדמוקראטיה - כמוני,
הנאיבי, המסכן, יוצא-הדופן.

ביקורת הספרות

הביקורת הנמתחת היא אמנם,
חלק מעיצוב הדמויות הספרות"
יות, אין היא חייבת להיתפס כ"
קולו של הסופר, אך הקריצה
התובעת מן הקורא המשכיל לק"
רוח "השיטין" - יותר מ"
ברורה. אין ספק שמקהלת הטיי-
פוסים יהיו מייצגת, בביקורת ש"
היא מותחת על קולו הספרות, את
הקול שאינו רק קולו האינדיווידו-
אלי של ה"טיפוס".

אם הביצועי נכון, ואכן יש כאן
קטגוריה על הספרות הישראלית
העכשווית, הקובץ אינו משכנע
בקטגוריה שבו. אם להמשיך את
דימוי בית-המשפט, הרי יש כאן
עדות לבעיה משמית של ריחוקי
הטעם בקרב אוכלוסיות הקוראים.
קטגוריה בעלת נימוקים העומ"
דים במוטת עצמם - אין בה
כוח. ניכרת ההתפעלות מספרות
העבר ("טוניו קרנר", "פר גינט",
"בית סימ") תוך דחיית חיפושיה
והישיגיה של הספרות העכשווית,
המתוארת כספרות מפונקת, הש"
רויה בגיל התבגרות נצחית. עם
העמדת זווית הביקורת מנקודת
הצפת של ה"טיפוסים", יש בה
אישות מראש לחוסר גברות ב"
רמות הציפיות. שעה שרקטגוריה
מאפיינת את ה"טיפוס", תרייה"
מעידה בהכרח על מוגבלות ה"
טיעון ולא על מושא הביקורת.
"הנפש נשארת צחיחה אחרי
שקוראים אתהם. מה מסתתר מ"
אחורי הסמלים שלכם? מה נש"

אך אתרי הייאוש, ההתפוררות,
"השאלה הערבית", וככלות ה"
הגיגה של הסיוט הקיימי? כלום.
כלום לא נשאר, רק ילדים מפו-
זקים המאיימים להעניש את עצ-
מם בספר, כדי להכאיב לאבאי
אמא. ילדים לא חכמים. ילדים
זקנים לא חכמים. זקנים המת"
הגנים כילדים לא חכמים, שרו"
יים בגיל התבגרות נצחית... (מים)
קריים".

ילדות ב"קלמניה"

סיפורי הילדות הנם מעוט ב"
סיפורי הקובץ (6 מתוך 31),
אך הם בולטים ביופיים העשיר
במורכבותו. הסיפורים הזורים אל
עולם המצי בצל עצי פרדס
במושבה פתח-תקווה ובישוב ה"
קטן "קלמניה" זו פתח-תקווה
האחרת, שאינה קיימת עוד. פס"
ריות מכבצות שם בשדות המזר-
שבה והמורה לספרות מגדל בה
הפתח-תקווה משוכחים. הילדים -
בני טרבים כולם, בראשית גיל
ההתבגרות - הייבים לעצמם הו"
כהה ל"גבריתם" הריהם בעלי
כוחות לחטוף, לפעול, לעשות דבר
מה - "ואולי אפילו קינן ב"
הזכנו רצון סמוי להיתפס, ולכלבד
שירא שאי אפשר להתעלם מ"
קלמנו".

אורי הילד הוא דון קישוט
הגראה כסנוש-פנשו. כשהדמות
הדומיננטית מתגברת, הל סופר
שלם בדמויות ובסביבתן. קודם
כל - הגוף נעלם, ועם תהיעל"
מות משתנים הטיפוסים. היא עוד

אורי ישראל העקשנית, האידיאית,
הנאיבית והמריית, שאבני של
אורי בן עמי הנו מייצגה הנאמן
והילד אורי הנו קורבנה המפוכזה
והנלעג גם יחד:
"אין היתה העבודה?" שאל
אבא.
"אני לא הולך לשם יותר."
"מה קרה?"
"אין לי השק".
"למה פירו אותך?"
"לא".
"יותר טוב לגדול פאראיז?"
"אתה יכולים לדבר עד מהר."
אני לעבודה לא אלך יותר. אני
שונא לעבוד."
"מאיננו לא תקווה לשום עוד"
רה בחיים."
"לא צריך. אסתדר לבד".
"גיבור גדול!"
"כן, אם אני רוצה".

בדודי תל-אביב

עולם אחר. למרות אותה דמות
דומיננטית התוזרת ונשנית -
אותו אורי בן עמי. במרכז ה"
סיפורים - רווקים ורווקות, גרו"
שים וגרושות בתל-אביב של ש"
נות ה-60 וה-70. גברים בודדים
ונשים צעירות המחפשות קשר
עם אדם קרוב. לא פרדסים אלא
הדרים שכורים, רחובות מקריים,
שימש חורר בטלפון. בריכת-ה"
שחייה של תל-אביב. אידיאלים
חברתיים התחלפו באידיאל הבעי-
לות על מכונית, לבטי המצפון

הומרו בלבטיו של גרוש - ל"
התקשר או לא להתקשר? האם
נזאי לשמור על "עצמאות" של
נחות אנואיסטית, או "להתקשר"
כדי לזכות בנחות אנואיסטית
שבחיים עם עקרת-בית? אידי-
אלים חדשים. לבטים חדשים. וה"
אירוניה חוגגת בסיפורים אלה
בהברקה שונה, באירוניה עצמית
מובנת.

המאפיין המרכזי המשותף הוא
היעדר שמץ חגיגות כלשהי. ישנה
אי-אמונה בכל שאירודי. בכל
מניע איריא דחיה ברורה כלפי
מילים גבוהות, כלפי יחסים ר"
מצבים חגיגיים כביכול, המסתב"
רים כבעלי מניע אחר, נמוך יר-
תר, אינטרסנטי. גמדי. קודם לכל
ישנה הספקנות המבטלת אפשר-
רות של התעלות מכל סוג. ישנם
רצונות בעולם שכולו כאבי בטן,
הפסיכוחן קובע - ישנם צרכי
אכילה והנאות אכילה, ישנם צר-
כי טקס והנאות טקס - אין
רגע של מתנה, של יופי, הנצח"
מורכב כולו מאנשים קטנים"
(מים קריים). רגש שייכות עמוק
בסדרת הסיפורים החל אביבים
- הוא רגש שהדמויות כולן מת-
ייחסות אליו בספקנות מוצהרת
- אם כי זהו בדיוק הדבר ה"
חגיגי ביותר שאליו הן כהות, וה
ומפניו הן פוזרות. עלתם אי
של רווקות ורווקים בולט גי"
של שנות ה-60 וה-70 קבל גי"
בוש בעל איכויות קולנועיות שעה
שהוא מצב סיפור פרטני על
התנהגות גבר ואשה זה עם זה.